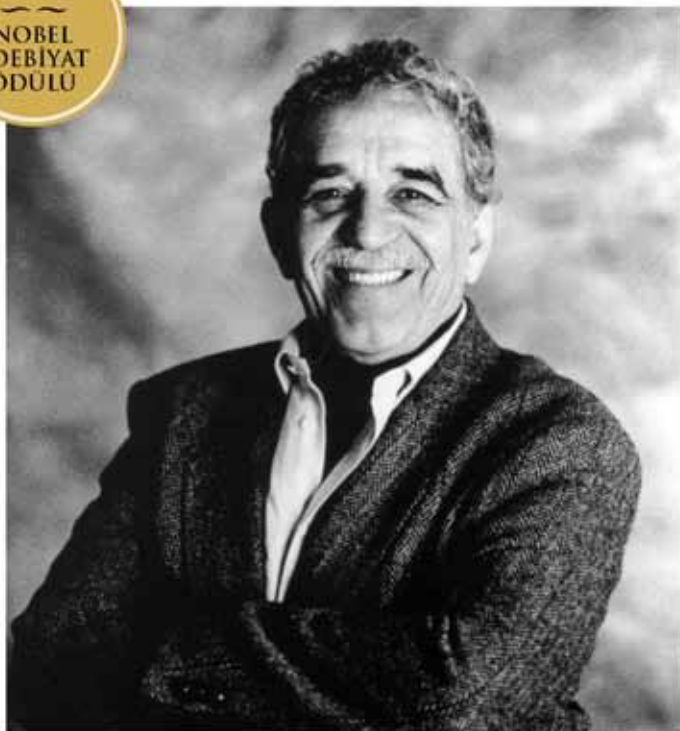

GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ

ANLATMAK İÇİN
YAŞAMAK

1982

NOBEL
EDEBİYAT
ODULU

ANI

Çeviri: PINAR SAVAŞ

♥
CAN

8.
BASKI

GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ
ANLATMAK İÇİN
YAŞAMAK

Vivir para contarla, Gabriel García Márquez

© 2002, Gabriel García Márquez

© 2005, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Agencia Literaria Carmen Balcells S.A. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2005

8. basım: Haziran 2012, İstanbul

Bu kitabın 8. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ekosan Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. 2 NF 4-8, Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 19039

ISBN 978-975-07-0542-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ
ANLATMAK İÇİN
YAŞAMAK

ANI

1982 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

İspanyolca aslından çeviren

Pınar Savaş

Gabriel García Márquez'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Başkan Babamızın Sonbaharı, 1982

Bir Kayıp Denizci, 1982

Kırmızı Pazartesi, 1983

Şer Saati, 1983

Yaprak Fırtınası, 1983

Yüzyıllık Yalnızlık, 1984

Kolera Günlerinde Aşk, 1989

Labirentindeki General, 1990

Albaya Mektup Yok, 1991

İyi Kalpli Eréndira, 1991

Hanım Ana'nın Cenaze Töreni, 1992

On İki Gezici Öykü, 1993

Aşk ve Öbür Cinler, 1994

Bir Kaçırılma Öyküsü, 1996

Benim Hüzünlü Orospularım, 2005

Mavi Köpeğin Gözleri, 2011

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ, 1928'de Kolombiya'nın Aracataca kentinde doğdu. Hukuk ve gazetecilik öğrenimini yarım bıraktı. 1940'lardan başlayarak uzun yıllar gazetecilik yaptı. Yine aynı yıllarda öykü yazmaya başladı. Yayımlanan ilk önemli yapıtı, *Yaprak Fırtınası*'ydi. *Albaya Mektup Yok*, ülkesi uğruna savaşarak yaptığı hizmetlerin karşılıksız kaldığını anlayan bir subay eskisinin öyküsüydü. Bunu *Hanım Ana'nın Cenaze Töreni* (1962) ve *Şer Saati* (1962) izledi. García Márquez, en tanınmış romanı *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı (1967), Meksika'ya ilk gidişinde yazdı. *Yüzyıllık Yalnızlık*'taki bir bölümden esinlenerek yazdığı öykülerini *İyi Kalpli Eréndira* (1972) adlı kitapta toplayan yazar, daha sonra birbiri ardı sıra *Mavi Köpeğin Gözleri*'ni (1972), *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı (1975), *Kırmızı Pazartes'i*'yi (1981), *Kolera Günlerinde Aşk*'ı (1985), Simón Bolívar'ın yaşamının son aylarını konu edinen *Labirentindeki General*'i (1989) yayımladı. García Márquez, 1982'de Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü. 2014'te Meksika'da seksen yedi yaşında hayata veda etti.

PINAR SAVAŞ, Saint-Benoit Lisesi'ni ve BÜ Kimya Mühendisliği Bölümü'nü bitirdi. Can Yayınları'nda editörlük yaptı. İspanyolca ve İngilizce'den çeviriler yapıyor. Gabriel García Márquez, Ernesto Sabato, Carlos Fuentes, Umberto Eco, Javier Marías, Angela Carter, Alice Munro, Álvaro Mutis, José Saramago, Gonçalo Tavares, David Rieff, Rosa Regàs, Osvaldo Soriano, Marcela Serrano, Ángela Becerra, Kenan Makiya'dan çevirilerin yanı sıra, kişisel gelişim, çocuk ve gençlik kitapları da çevirdi.

İnsanın yaşadığı değildir hayat; aslanan, hatırladığı ve anlatmak için nasıl hatırladığıdır.

I

Annem evi satmasında ona yardımcı olmamı istedi. Ailemin yaşadığı o uzak kasabadan sabah gelmiş Barranquilla'ya, beni nasıl bulacağı hakkında hiçbir fikri yokmuş. Eşe dosta sora sora aramaya başlamış, Mundo Kitapçısı'na ya da günde iki kez yazar dostlarımla buluşup sohbet etmeye gittiğim kahvelere bakmasını önermişler, bir de tutup uyarmışlar kadıncağızı: "Dikkatli ol ha! Hepsi kaçık bunların!" Tam öğle vakti geldi yanıma. Kitapların sergilendiği masaların arasında tüy gibi hafif adımlarla ilerledi, önümde dikilip iyi günlerinden kalma delici gülümsemesiyle ta gözlerimin içine baktı, ben daha bir tepki gösteremedim, "Annenim ben!" dedi.

Öyle bir değişiklik vardı ki halinde tavrında, onu ilk bakışta tanıyamamıştım. Kırk beş yaşındaydı. Tam on bir doğum. Yaşamının on yılını hamile, bir o kadarını da çocuklarını emzirerek geçirmişti. Sözcüğün tam anlamıyla zamanından önce çökmüştü. İlk kez taktığı gözlüğün ardındaki gözleri alıştığımдан daha büyük ve şaşkındı, annesinin ölümü nedeniyle tepeden tırnağa simsiyah yas giysilerine bürünmüştü; ama düğün fotoğrafındaki, şimdi bir sonbahar halesinin çevrelediği o Romalı güzelliğini koruyordu hâlâ. Her şeyden, hatta bana sarılmadan önce, o bildiğim törensel havasında, "Senden bana bir iyilik

yapmanı istemeye geldim, evi satmama yardım et,” dedi.

Ne hangisi dememe gerek vardı ne de neredeki diye sormama; bizim için dünyada tek bir ev olmuştur: dedemle ninemin Aracataca’daki evleri. Doğma şansına eriştiğim, sekiz yaşından sonra bir daha hiç içinde yaşamadığım o ev. Üç yılın sonunda hukuk fakültesini henüz terk etmiş, elime ne geçirirsem okuyarak ve İspanyol Altın Çağı’nın bir daha yazılması mümkün olmayan şiirlerini ezbere söyleyerek geçiriyordum zamanımı. Bana roman yazma tekniğini öğreteceğine inandığım özgün ya da çeviri metinlerin hepsini yalayıp yutmuştum, gazetelerin eklerinde altı öyküm yayımlanmış, arkadaşlarımca heyecanla karşılanmış, birkaç eleştirmenin de dikkatini çekmişlerdi. Bir sonraki ay yirmi üç yaşına basacaktım; bir süreden beri asker kaçağıydım; belsoğukluğundan iki kez gaziydim; hiç umursamadan korkunç bir tütünden yapılma altmış sigara tütürürdüm günde. Boş zamanlarımı Barranquilla, Cartagena de Indias ve Kolombiya’nın Karayip kıyılarında gezerek geçiriyor, *El Heraldo*’da çıkan günlük yazılarım için bana ödedikleriyle krallar gibi yaşıyordum ki, bir şey verdikleri yoktu doğrusunu söylemek gerekirse. Mümkünse biriyle birlikte yattığım, nerede akşam, orada sabah günler. Sanki yaşamım yeterince belirsiz ve karmaşık değilmiş gibi, ayrılmaz dostlarımla paramız pulumuz varmışçasına, Alfonso Fuenmayor’un üç yıldır planladığı bir dergi çıkarmaya karar vermiştik küstahça. İnsan hayatta başka ne ister ki!

Keyfim öyle istediğinden çok, parasızlıktan moda-nın yirmi yıl kadar önünde gidiyordum: makas görme-yen bir bıyık, karmakarışık saçlar, kot pantolon, çiçekli gömlekler ve sandaletler. Bir sinema salonunun karanlığında yakınında oturduğumdan haberi olmayan bir arkadaş bir başkasına, “Bizim zavallı Gabito’da hiç umut yok!” deyivermişti bir gün. Yani annem gelip evi satmak-

ta ona yardım etmemi istediğinde kadıncağıza evet demek için hiçbir engelim yoktu. Bana yeterli parası olmadığı söyleyince, gururumdan, “Kendi masraflarımın çaresine bakarım,” dedim.

Bu sorunu çalıştığım gazetede çözmek mümkün değildi. Günlük bir makale için üç, bir muhabir olmadığında onun yerine yazı yazdığım da dört peso veriyorlardı ve hiçbir şeye yettiği yoktu. Borç istemeye yelteniysem de patron borcumun çoktan beş yüz pesoyu aştığını söylemekle yetindi. O öğleden sonra bu konuyu gündeme getirerek arkadaşlarımın başının etini yediysem de yapacakları pek bir şey yoktu. Kolombiya Kahvesi'nin çıkışında Katalan kitapçı yaşlı üstadımız Ramón Vinyes'i kıştırarak on peso borç istedim ama cebinden çıka çıka altı peso çıktı.

İki günlük o masum yolculuğun benim açımdan böylesine belirleyici olacağını, en uzun ve gayretkeş yaşamın bile onu anlatmama yetmeyeceğini ne annem bilebilirdi ne de ben. Şimdi, iyi yaşanmış bir yetmiş beş yılın ardından, bu yolculuğun yazar yaşamımda aldığım bir sürü kararın en önemlisi olduğunu biliyorum. Bu şu anlama gelir: bütün hayatımın en önemli kararı.

Hafıza, ergenliğe kadar geçmişten çok gelecekle ilgilidir; bu nedenle köye ait anılarım henüz özlemle idealleştirilmemişti. Onu olduğu gibi hatırlıyordum: yaşaması keyifli, herkesin herkesi tanıdığı bir yer. Girdaplı suların cilaladığı, tarihöncesi çağlardan kalma dev yumurtaları andıran taşlardan yatağında akan bir nehrin kıyısındaydı. Akşam karanlığında, özellikle de aralık ayında, yağmurdan sonra hava elmasa keser, beyaz zirveleriyle Sierra Nevada de Santa Marta karşı kıyıdaki muz plantasyonuna yaklaşmış görünürdü. Köyden bakınca sırtlarına içi zencefil dolu bez çuvalları vurmuş, ağızlarında yaşamı daha eğlenceli kılmak için çiğnedikleri koka yaprak-

larıyla karınca sıraları gibi ilerleyen Arhuacos yerlileri görünürdü dağın yamaçlarında. O zamanlar biz çocuklar, nedense yerden kalkmak bilmez karlardan kartopları yaptığımızı hayal ederek boş sokaklarda savaş oyunu oynardık; sıcak, özellikle öğle uykusu zamanı öylesine dayanılmaz bir hal alırdı ki, yetişkinler sanki o gün aniden bastırılmış da, herkesi gafil avlamış gibi durmadan yakınırlardı. Doğduğum günden beri demiryollarının gece döşenip United Fruit Company'nin binalarının gece inşa edildiğini duymuşumdur; gündüz sıcağın kızmış demirleri ellemenin imkânı yokmuş.

Barranquilla'dan Aracataca'ya varmanın tek yolu eski püskü motorlu bir ahşap tekneyle, sömürge döneminde kölelerin bileğinin gücüyle kazılmış bir kanalda ilerlemek, sonra da çalkantılı ve girdaplı bir balçık çukurunu geçerek Ciénaga'ya varmaktı. Orada ülkenin aslında en güzel şeyi olan trene binilirdi, hani şu bildiğimiz trene; uçsuz bucaksız muz plantasyonları kat edilir, kızgın güneş altında cayır cayır yanan dağınık, tozlu kasaba ve köylerin ıssız ve yapayalnız istasyonlarında dura dura ilerlenirdi. 18 Şubat 1950 günü, akşamın yedisinde annemle işte bu yola koyulduk; karnaval arifesiydi, zamansız bir sağanak bastırılmıştı; cebimizde ev planlandığı gibi satılmazsa geri dönmemize ancak yetecek otuz iki peso vardı.

Alize rüzgârları o kadar şevkle esiyorlardı ki, ırmağın kıyısında annemi tekneye binmeye ikna etmek pek kolay olmadı. Haksız da sayılmazdı. Tekne New Orleans'taki buharlı nehir gemilerinin benzinli motorla çalıştığı bir taklidiydi ve öylesine sarsılıyordu ki, güvertedeki herkes sıtma tutmuş gibi titriyordu. Hamakları farklı seviyelere asmaya yarayan çengelleri olan genişçe bir salonu vardı, öteberi bohçalarının, tavuk kafeslerinin, hatta canlı domuzların arasında insanların ite kaka kendilerine bir yer açıp da dirsek dirseğe sığıştıkları ahşap

sıralar diziliydi. Bir iki tane de içinde nefes almanın olanaksız olduğu ahşap ranzalı kamara vardı, ki bunlar tüm yolculuk boyunca acil hizmet veren kanı canı kalmamış orospucukların işgali altındaydılar. Boş kamara bulamadık, hamağımız da olmadığı için annemle bir saldırı düzenleyip merkez koridordaki iki demir sıraya el koyduk ve geceyi üzerlerinde geçirmeye karar verdik.

Annemin korktuğu kadar varmış, halicinden bir adım mesafede bir okyanus gibi öfkeyle köpüren Magdalena Irmağı'nı aşarken o ürkütücü tekneyi fena halde kamçılıyordu fırtına. Ben limandan en ucuzundan epeyce kara tütün ve paçavra sayılabilecek bir cins sigara kâğıdı almış, birinin izmaritiyle ötekini yakarak her zamanki gibi baca gibi tütürüyor, şeytani hamilerimin en sadığı olan William Faulkner'in *Ağustos Işığı*'ni bir kez daha okuyordum. Annem bir traktörü çekebilecek ya da bir uçağı havada tutabilecek bir bocurgatmışçasına yapışmıştı tespihine, emnim her zamanki alışkanlığıyla kendisi için hiçbir dileği yoktu, on bir kimsesizi için refah, bir de uzun ömür, yeter de artardı ona. Duaları kabul olmuş olmalı ki, kanala girdiğimizde yağmur uysallaşmış, rüzgâr neredeyse sivrisinekleri bile uzak tutamayacak sünepelikle esmeye başlamıştı. Annem tespihini ortadan kaldırarak, uzunca bir süre çevremizdeki yaşamın velvelesine daldı.

Annem orta sınıf bir evde doğmuş ama Muz Şirketi'nin geçici şaşaasında yetişmiş, bundan da Santa Marta'da, Prensantación de la Santísima Virgen Koleji'nde gördüğü zengin kız çocuğı eğitimi yanına kâr kalmıştı. Noel tatillerinde arkadaşlarıyla gergef işler, hayır kermeslerinde klavsen çalar, göz kulak olsun diye yanına katılmış bir teyzeyle pısrık yerel aristokrasinin neşeli dans partilerine katılmış, ama ana babasının rızasına karşı gelerek köyün telgrafçısıyla evlenene kadar eline erkek eli değdiğini gören olmamış. Erdemiyle, karşılaştığı onca talihsiz-

lik ve fesatlığa karşın her zaman demir gibi olan sağlığı mizah konusudur. Ancak en şaşırtıcı olan ve en az dikkat çeken özelliği, karakterinin müthiş gücünü belli etmemede gösterdiği inanılmaz beceridir: kusursuz bir Aslan burcu. Böylelikle en akla gelmeyecek yerlerdeki en uzak akrabalara kadar ulaşan anaerkil bir iktidar kurabilmiştir, fasulye tencerisini kaynatırken sert bir sesle ve gözlerini hiç kırpmadan konuştuğu mutfağından, bir gezegenler sisteminin güneşi gibi herkesi idare eder.

Hiç yakınmadan bu zorlu yolculuğa katlanışını izlerken, kendi kendime nasıl olup da o kadar erken yaşta, onca beceriyle yoksulluğun haksızlıklarının üstesinden gelebildiğini soruyordum. Hiçbir şey o korkunç geceden daha fazla bunun kanıtı olamazdı. İnsanın kanını emen sivrisinekler, üzerimize çöken sıcak, teknenin geçerken altüst ettiği kanal sularının mide bulandıran çürümüş kokusu, kendilerini rahat hissetmedikleri için bir türlü gözlerine uyku girmeyen, yerinde duramayan yolcuların yakınmalı telaşı; her şey anneminkinden çok daha sakin bir mizacı bile zıvanadan çıkarmaya yeter de artardı. Annem demir bankta kımıldamadan oturur ve her şeye katlanırken yakınımızdaki kamaralarda erkek kılığına girmiş kiralık kızlar, karnavalın hasadını topluyorlardı. Biri annemin hemen yanındaki kamarasına her defasında farklı bir müşteriyle girip çıkıyordu. Annemin dikkatini çekmediğini düşündüm; ama kız bir saatten az bir sürede dördüncü ya da beşinci kez kamaraya girip çıkınca, koridorun sonuna kadar kederli bir bakışla onu izlediğini fark ettim. “Zavallı kızlar,” diyerek içini çekti, “yaşamlarını kazanmak için yapmak zorunda kaldıkları şey, çalışmaktan da kötü.”

Gece yarısına kadar böyle devam ettik, sonunda dayanılmaz sarsıntı ve koridorun yetersiz ışıkları yüzünden okumaktan yoruldum, Yoknapatawpha Kontluğu'nun

hareketli kumullarından su yüzüne çıkmaya çalışarak, sigara içmek için yanına oturdum. Bir yıl önce üniversiteyi bırakmış ve ne olduklarını öğrenme zorunluluğu olmadan gazetecilik ve edebiyatla yaşayabileceğim hayaline kapılmıştım, bir yerlerde okuyup kendime düstur bellediğim bir cümle vardı, sanırım Bernard Shaw'undu: "Çok küçük yaşlarımdan beri okula gitmek için eğitime ara vermek zorunda kalmışımdır." Bunu tutup da kimseyle tartışamazdım, nasıl açıklayacağımı bilmiyordum ama içimde bir yerde, yalnızca benim için geçerli nedenlerim olduğunu hissediyordum.

Bana o kadar umut bağlayıp da, olmayan paralarını harcayan ana babama böyle bir deliliği, bunun kaybedilmiş zaman olduğunu anlatmaya kalkışamazdım. Özellikle de kendi alamadığı diplomayı duvarına asamamak dışında ne olursa olsun beni bağışlamaya hazır babama. Aramızdaki iletişim kopmuştu. Bir yıldan beri onu ziyaret edip eğitimimi bırakma nedenlerimi açıklamaya çalışmayı düşünüyordum ki, annem evi satmasına yardım etmemi isteyerek karşıma dikilmişti. Gece yarısını epey geçene kadar konuyu açmadı; derken olağanüstü bir vahiy indi sanki, sonunda benimle konuşmak için uygun fırsatı yakaladığını hissettim; seyahatinin gerçek amacı da bu olmalıydı kuşkusuz; dilinin ucuna gelmeden önce uykusuz gecelerinin yalnızlığında olgunlaşmış olduğu besbelli bir söyleyiş ve tonla, milimetresi milimetresine hesaplanmış sözcüklerle başladı.

"Baban çok üzgün," dedi.

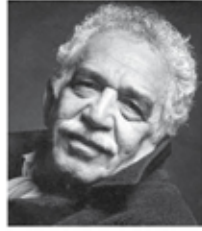
İşte onca korkulan cehennem. Her zamanki gibi en ummadığım anda, yatıştırıcı, hiçbir şey karşısında değişmeyecek bir sesle konuşmuştu; yanıtın ne olduğunu öyle iyi biliyordum ki, yine de âdet yerini bulsun diye sordum:

"Öyle mi, neden?"

"Eğitimini yarım bıraktın diye."

Yüzyıllık Yalnızlık'ı bin yılın en önemli kitaplarından biri sayılan Gabriel García Márquez, büyülü gerçekçilik akımının en önemli kalemlerinden biridir.

Gabriel García Márquez çapında bir yazarın anılarını yalnızca hayranları değil, bütün edebiyat dünyası yıllarca beklemişti. XX. yüzyıl edebiyatına damgasını vuran büyülü gerçekçiliğın büyük ustası, *Yaprak Fırtınası*'ndan *Yüzyıllık Yalnızlık*'a, *Kolera Günlerinde Aşk*'tan *Benim Hüzünlü Orosularım*'a, esin kaynaklarını hep kendi yaşamında, yakın çevresindeki insanlarda aramıştı. O yüzden, yapıtlarıyla yaşamı arasında sık dokunmuş bağılar vardı. García Márquez gerçeğı, sadece gerçeğı anlatmak için anılarını yazdı. *Anlatmak İçin Yaşamak*, yazmak için yaşanmış bir ömrün anılarının çok ötesinde bir kitap bu. Ancak onun kaleminden çıkabilecek, roman tadında okunabilen bir eser. *Anlatmak İçin Yaşamak*'ta "Hayat, insanın yaşadığı değildir; aslolan, hatırladığı ve anlatmak için nasıl hatırladığıdır" diyen yazarın yalnızca yaşamöyküsünü değil, tüm yapıtlarının izlerini de bulacaksınız.

Kapak resmi: LLUÍS MIQUEL PALOMARES

ISBN 978-975-07-0542-7

9 789750 705427